

BUDAPEŠTIANSKY SLOVAK

ČASOPIS SLOVENSKEJ SAMOSPRAVY BUDAPEŠTI

XXIV. ROČNÍK

6. ČÍSLO

DECEMBER 2019

Foto: Lubomíra Fallerová

Foto: EF

*Predsedovia slovenských samospráv v Parlamente
5. strana*

Foto: ZH

*V predvianočnej Bratislave
9. strana*

Foto: Zuzana Somogyiová

*Mimoriadne zasadnutie Kruhu Komlôšanov
9. strana*

*Oslavy zrodu Katolíckych novín
10. - 11. strana*

Foto: AH

*Pri pamätných tabuliach významných Slovákov
12. strana*

Foto: AP

*Zďaleka a zblízka
12. strana*

Deň budapeštianskych Slovákov

Náš najväčší sviatok – Deň budapeštianskych Slovákov – slovenské Vianoce – sa uskutočnil 8. decembra v divadelnej sále budovy na Ulici Akadémie, v ktorej sa nachádzajú kancelárie Slovenskej samosprávy Budapešti.

Slávnostným večerom sprevádzal hostí v úlohe konferenciera poslanec SSB **Levente Galda**. Ako prvému odovzdal slovo bratovi **Jakubrafaelovi, kapucínskemu rehoľníkovi**, ktorý sa veľmi potešil, že Vianoce môže sláviť spoločne s krajanmi. Svoj príhovor začal slovami: „*Teší ma, že som vás našiel, lebo som vás hľadal neskutočne dlho.*“ Zabloudil totiž cestou na Ulicu Akadémie, ale hľadal nás aj v inom zmysle. Už dávno sa chcel stretnúť s tunajšou slovenskou komunitou. A tak sme sa našli. Dozvedeli sme sa, že žije v kláštore, v ktorom pôsobil najplodnejší slovenský historik 2. polovice 19. storočia **František Vít'azoslav Sasínek**, ktorý na tlak maďarizátorov z kapucínskeho rádu odišiel do banskobystrickej diecézy. Dôstojný brat po spoločnej vianočnej modlitbe vyzval prítomných, aby používali slovenský jazyk bez ohľadu na to, či hovoria správne. Potom spoločne s predsedníčkou SSB **Editou Hortiovou**, predsedníčkou CSSM **Alžbetou Hollerovou Račkovou** a zástupcom veľvyslanca SR v Budapešti **Róbertom Maxiánom** zapálili sviece na adventnom venci.

Keďže oslavy sú tradične spojené s verejným zasadáním SSB, početní prítomní si vypočuli správu o činnosti zboru, ktorú v slovenskom i maďar-

skom jazyku predniesla jeho predsedníčka **Edita Hortiová**. Konštatovala, že Slovenská samospráva Budapešti má za sebou veľmi bohatý a úspešný rok. Podarilo sa jej uskutočniť všetky naplánované podujatia a aktivity. Na jednotku zvládla kontrolu pracovníkov Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorí sa prišli presvedčiť, či v zmysle predpisov použila granty udelené v rokoch 2014 - 2018.

Jedným z najvýznamnejších podujatí SSB bola putovná výstava venovaná **M. R. Štefánikovi**, ktorú si záujemcovia mohli pozrieť v slovenských školách v Budapešti, v Békešskej Čabe, v Sarvaši a v Slovenskom Komlóši a o ktorej sa podrobne dočítate aj v tomto čísle nášho časopisu. Edita Hortiová predstavila nových členov voleného zboru **Júliu Szabovú Marlokovú, Zuzanu Szabovú a Moniku Szelényiovú** a zároveň sa pokračovala doterajším členom **Ladislavovi Petrovi, Alžbete Árgyelánovej a Eve Fábriánovej**, ktorí nekandidovali na tieto posty. Zvlášť vyslovila vďaka **Zuzane Hollósyovej** za prácu, ktorú na čele nominačnej organizácie vynaložila počas volebnej kampane, vďaka ktorej vzniklo na území hlavného mesta 16 slovenských samospráv. K predchádzajúcim teda pribudli dve nové, a to v XV. a XVIII. obvode, a ďalších päť rokov môže pôsobiť SSB – sedemčlenný regionálny zbor. Na záver Edita Hortiová prítomným zapriala pokojné a krásne vianočné sviatky a dobré zdravie, pohodu, veľa

radosti a šťastia v novom roku.

(Podrobnú správu o činnosti SSB v roku 2019 nájdete na našej webovej stránke www.bpslovaci.hu.)

Na Dni budapeštianskych Slovákov odovzdali dve ocenenia. *Cenu Samuela Tešedika* prevzala z rúk *Alžbety Hollerovej Račkovej Monika Szelényiová*, ktorá sa z objektívnych dôvodov nemohla v októbri zúčastniť na Stretnutí dolnozemskej učiteľov, kde vyznamenanie pôvodne udeľovali. Cenu získala za didakticko-metodickú prácu vykonávanú v prospech vzdelávania v slovenskom jazyku v zahraničí. Laudáciu prečítala zástupkyňa riaditeľky budapeštianskej slovenskej školy **Ružena Frayová**.

Cenu *Za budapeštianskych Slovákov* získal bývalý predseda, v súčasnosti podpredseda Slovenskej samosprávy VIII. obvodu **Kazimír Kápolnai**. Laudáciu prinášame v tomto čísle nášho časopisu.

K oslavám patrí, samozrejme, aj kultúrny program. Svojím vystúpením nás vianočne naladili žiačky budapeštianskej slovenskej školy koledami a **Bernadett Puhaová** so svojou učiteľkou **Agátou Košárovou Bartalošovou** veľmi pekným duetom. Po nich nasledovalo vystúpenie *Budapeštianskeho speváckeho zboru Ozvena* pod vedením dirigenta **Pétera Pálinskása**.

Oslavy Dňa budapeštianskych Slovákov – slovenských Vianoc pokračovali priateľským posedením za bielym stolom.

Laudácia na Kazimíra Kápolnaiho

Kazimír Kápolnai sa narodil 12. augusta 1941 v meste Mezökövesd v rodine so slovenskými predkami. Vzdelanie získal v miestnej základnej škole a gymnáziu. Po maturite sa dostal do Budapešti, kde pracoval ako jemný mechanik v Maďarských optických závodoch (MOM). Po čase sa rozhodol zmeniť povolanie a zamestnal sa v turistickom ruchu, v cestovných kanceláriách IBUSZ a COOP-TURIST.

S budapeštianskymi Slovákami sa dostal do kontaktu v roku 1997. V roku 1998 ho zvolili za predsedu Slovenskej samosprávy VIII. obvodu Budapešti.

Vzhľadom na to, že jeho matka pochádzala z oravskej plátenkárskej rodiny, vždy sa zaujímal o dejiny Slovákov. Veľa času venoval štúdiu minulosti budapeštianskych Slovákov, predovšetkým Slovákov žijúcich v mestskej časti Jozefov, kde žila komcom XIX. storočia v hlavnom meste najpočetnejšia slovenská komunita. Farský kostol sv. Jozefa na Námestí Mihályya Horvátha vybudovali v 18.

storočí nemeckí a slovenskí veriaci a slúžili tu sväte omše v týchto jazykoch. Preto sa zdala byť samozrejماً snaha zachovať tradíciu a obnoviť sväte omše v slovenskom jazyku. Pán Kápolnai s touto iniciatívou vyhľadal vtedajšieho farára, ktorý zaujal kladný postoj a po niekoľkých mesačných pripravách sa v septembri roku 1999 uskutočnila prvá obnovená sv. omša v slovenskom jazyku. Odvtedy sa tu každú prvú nedeľu v mesiaci schádzajú slovenskí veriaci z hlavného mesta a okolia, aby si vypočuli slovo Božie vo svojom materinskom jazyku.

V priebehu mnohých rokov sa Kazimír Kápolnai venoval mapovaniu pamätných miest spojených s pôsobením významných slovenských osobností v mestskej časti Jozefov, kde tamojšia slovenská samospráva umiestnila pamätné tabule. Z jeho iniciatívy osadila desať tabúl v slovenskom i maďarskom jazyku, ktoré pripomínajú pobyt a pôsobenie významných slovenských osobností, respektíve pôsobenie slovenských inštitúcií v Pešť-Budíne, či neskôr v Budapešti.

Kazimír Kápolnai v roku 1999, pri príležitosti 125. výročia úmrtia slovenského katolíckeho farára, spisovateľa, redaktora-vydavateľa a mecenáša Jozefa Viktorina, vyhľadal pracovníkov samosprávy mesta Vyšehrad a navrhol im usporiadať spomienkovú slávnosť a sympóziu venované pamiatke Jozefa Viktorina, o ktorom má maďarská, ale aj slovenská verejnosť len málo informácií. Odvtedy sa tieto spomienkové stretnutia na zakladateľa organizovanej štátnej ochrany historických pamiatok, ako aj organizovanej turistiky v Uhorsku stali tradíciou. V roku 2012, pri príležitosti 190. výročia narodenia Jozefa Viktorina, sa vo Vyšehrade konalo veľkolepé sympóziu o jeho živote a diele za účasti maďarských a slovenských vedec-kých pracovníkov a historikov.

Ďalšou úspešnou iniciatívou Kazimíra Kápolnaiho boli diskusné večierky o spoločných dejinách za účasti maďarských a slovenských historikov na pôde Slovenského inštitútu v Budapešti, ktoré sa konali pravidelne v priebehu desiatich rokov.

Predsedovia slovenských samospráv v Parlamente

Slovenský národnostný parlamentný hovorca **Anton Paulík** zorganizoval 22. novembra, po októbrových voľbách do národnostných samospráv, stretnutie s novými predsedami slovenských miestnych a župných samospráv a s predsedníčkou CSSM v budove Parlamentu, v zasadacej sále niekdajšej *Hornej snemovne*.

Na stretnutí o činnosti *Národnostného odboru Úradu predsedu vlády* informoval jeho šéf **Richard Tirsi**, o výzvach na národnostné konkurzy *Správy fondov Gábor Bethlena* hovoril riaditeľ pre národnostné granty **Árpád Kárpáti**, o plánoch a predstavách *Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku* vzťahujúcich sa na volebný cyklus informovala predsedníčka **Alžbeta Hollerová Račková** a o činnosti slovenského národnostného hovorcu *A. Paulík*. Prítomných pozdravil aj štátny tajomník zodpovedný za cirkevné a národnostné vzťahy *Úradu predsedu vlády Miklós Soltész*.

Na stretnutí sa zúčastnili predsedovia skoro všetkých spomedzi 112 slo-

venských volených zborov v Maďarsku, tak aj predsedníčka SSB a predstavitelia volených zborov jednotlivých obvodov Budapešti. Hlavným účelom stretnutia bolo získanie informácií o každodennej práci, ako aj všeobecne a konkrétne o právach a možnostiach slovenských samospráv. Na úvod sa prihovril slovenský hovorca. *Anton Paulík* načrtnul plán, že podobné stretnutia uskutoční každoročne koncom roka a v rámci nich bude informovať vedúcich slovenských volených zborov.

Miklós Soltész pripomenul, že cyklus trvá päť rokov a treba si dobre zadeľiť sily. Nezabudol zdôrazniť, že maďarská vláda podporuje aktivity národnosti a za posledné roky sa značne zvýšila finančná podpora národnostných komunit a aktivít. Tiež pochválil slovenskú komunitu, resp. nominačné organizácie za to, že pred voľbami sa vedeli dohodnúť a podpísali koalíčnú dohodu, vďaka ktorej nie sú roztržky v spoločenstve Slovákov v Maďarsku.

„*Toto dnešné stretnutie považujem za veľmi dobré a Slováci v Maďarsku*

majú aj v tomto prvenstvo. Verím, že vás budú nasledovať aj ostatné národnosti, lebo je to príležitosť, keď aj vy máte možnosť sa stretnúť a získať nové poznatky,“ začal po pozdrave v slovenčine vedúci odboru *Richard Tirsi*, ktorý potom hovoril o národnostnej politike Maďarska. Predsedníčka CSSM poznamenala, že voľby, ktoré máme za sebou, môžeme hodnotiť ako úspešné z viacerých dôvodov. Jednak z toho hľadiska, že počet slovenských voličov pri týchto voľbách bol o jednu štvrtinu vyšší ako pred piatimi rokmi, čo je pre legitimitu miestnych samospráv, ako aj celoštátnej samosprávy dôležité. Vyzdvihla aj pomerne vysokú účasť voličov vo voľbách (72,5 %).

Stretnutie slovenských predsedov v Parlamente sa skončilo recepciou, počas ktorej sa nielen zoznamovali noví vedúci predstavitelia slovenských volených zborov, ale si aj vymieňali svoje názory na aktuálne národnostno-politické otázky.

(Sprac. z EN)

Foto: LF

Oživenie spomienky na M. R. Štefánika na Dolnej zemi

Foto: EN

V predchádzajúcom čísle nášho časopisu sme oboznámili našich čitateľov so zrodom myšlienky usporiadať putovnú výstavu venovanú stému výročiu tragickej smrti vedca, diplomata a generála M. R. Štefánika a s priebehom jej septembrovej vernisáže v aule Slovenskej materskej školy, základnej školy, gymnázia a žiackeho domova v Budapešti. Počas jesenných mesiacov výstava putovala ďalej po Dolnej zemi, do Slovákmi obývaných miest.

Prvá zastávka bola v Békešskej Čabe, kde sa vernisáž konala 11. októbra vo vstupnej hale slovenskej školy a žiackeho domova ako sprievodný program 10. stretnutia slovenských dolnozemskej učiteľov z Chorvátska, Maďarska, Rumunska a Srbska.

Na slávnostnom podujatí sa zúčastnili vzácni hostia: predseda Úradu Slovákov žijúcich v zahraničí **Ján Varšo**, parlamentný hovorca slovenskej národnosti v Maďarsku **Anton Paulik**, predsedníčka Celoštátnej slo-

venskej samosprávy v Maďarsku **Alžbeta Hollerová Račková**, predsedníčka Slovenskej samosprávy Budapešti **Edita Hortiová**, generálny konzul Slovenskej republiky v Békešskej Čabe **Emil Kuchár** a predstaviteľia Slovákov zo Srbska a Rumunska.

Po úvodných slovách riaditeľky školy **Edity Pečeňovej** skupina gymnazistov pod vedením učiteľky spevu a hudby **Ildiky Očovskej** predniesla ľudovú pieseň „Keby som bol vtáčkom...“. Doktorandka budapeštianskej univerzity ELTE a vedecká pracovníčka Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku **Kristína Sudová** vo svojom vystúpení načrtla životný príbeh M. R. Štefánika (jej príhovor prinášame v tomto čísle). Generálny konzul E. Kuchár sa zameril na politické a vojenské zásluhy M. R. Štefánika na vybojovaní slobody pre Slovákov v rámci spoločného štátu Čechov a Slovákov. Po príhovoroch ôsmak **Ármin Kabai** zarecitoval úryvok z balady *Smrť Jánošíkova* od Jána

Bottu a **Marcel Gergő** z 9. ročníka prečítal úryvok zo životopisného románu *Prebijem sa – Štefánik, muž železnej vôle* z pera Jozefa Banáša. Recitátori sa na vystúpenie pripravovali pod vedením hosťujúceho učiteľa zo Slovenska **Jána Pitoňáka**. Slávnostnú atmosféru spestrilo vystúpenie škôlkarov s detskými riekankami, ktoré s nimi nacvičila učiteľka **Eva Môt'ovská**. Dojímavým momentom bolo ukončenie vernisáže hymnickou piesňou *Kto za pravdu horí...*, keď sa do spevu zapojili všetci prítomní.

Začiatkom novembra sa výstava premiestnila do mesta Sarvaš, do knižnice slovenskej základnej školy. Program komornej vernisáže otvorila zástupkyňa riaditeľky školy **Anikó Kitová**. Učiteľka slovenčiny a telocviku **Anikó Podaniová** vo svojom príhovore oboznámila prítomných s osobnosťou M. R. Štefánika a zmienila sa aj o tom, že Štefánik koncom 19. storočia študoval a maturoval na e-

Foto: Anikó Podaniová

vanjelickom gymnáziu v Sarvaši. Sarvašania si uctievať jeho pamiatku, čo dokazuje aj jeho busta umiestnená na priečelí budovy školy.

V kultúrnom programe zahrali úryvok zo symfónie A. Dvořáka č. 9 učiteľky **Barbara Molnárová Budaiová** na flaute a **Dolli Gálová** na klavíri. Hostujúca učiteľka slovenčiny **Alena Koscová** zarecitovala báseň Štefánikovi z pera evanjelického farára, básnika a publicistu Daniela Šovca. Žiaci 7. a 8. ročníka si pri prezretí fotografií vyložených na paneloch spomenuli na minuloročný výlet na Záhorie, kde vyhľadali miesto posledného odpočinku Štefánika, mohyly na Bradle, ako aj jeho rodnú obec Košariská.

Vernisáž sa skončila spoločným spevom slovenskej hymny.

Poslednou zastávkou putovnej výstavy bol Slovenský Komlôš, kde sa slávnostné otvorenie uskutočnilo 18. novembra vo vstupnej hale slovenskej základnej školy. Medzi prítomnými boli v hojnom počte členovia Organizácie komlôšskych Slovákov. Účastníkov vernisáže, ktorá bola súčasťou Dní slovenskej kultúry, začínajúcich sa tradične Martinským trhom a končiacich sa adventným večierkom, privítala riaditeľka školy **Zuzana Lauková**. Bývalá žiačka školy **Kristína Sudová** podobne ako v Békešskej Čabe aj tu priblížila prítomným životný príbeh M. R. Štefánika. Po nej si účastníci vypočuli hymnickú pieseň skladateľa Eugena Suchoňa Aká si mi krásna, skomponovanú na slová básne Petra Bellu Horala. Hostujúca učiteľ-

ka slovenskej literatúry a národopisu **Mária Hanková** zarecitovala báseň Štefánikovi od Daniela Šovca. Komornú slávnosť ukončila hymnická pieseň Kto za pravdu horí.

Podpredseda SSB **Pavol Beňo** sa na všetkých troch vernisážach podieľoval vedeniu škôl za to, že umožnili inštalovať túto vzácnu výstavu a účinkujúcim za hodnotný program. Okrem iného poukázal na to, že osoba Štefánika môže byť Slovákom na Dolnej zemi blízka aj preto, lebo koncom 19. storočia dorast miestnej inteligencie, nastávajúci učители, farári, advokáti, atď., získavali vzdelanie na sarvašskom evanjelickom gymnáziu a preto je celkom možné, že niektorí boli jeho spolužiakmi alebo priateľmi. Nabádal prítomných, aby skúmali miestne archívne materiály, rodinné kroniky, pokúsili sa odhaliť stopy dokazujúce opodstatnenosť tejto domnienky.

Viaceri účastníci vernisáže sa po prehliadke panelov pochvalne vyslovili o ich obsahu a poznamenali, že počas svojich školských štúdií sa o Štefánikovi toho veľa nedozvedeli. Nespomína sa totiž v žiadnej učebnici pre slovenské základné školy v Maďarsku.

Dojmy z výstavy inšpirovali komlôšskeho básnika **Juraja Dolnozemskeho** k napísaniu básne.

Juraj Dolnozemský Večná česť

Milanovi Rastislavovi Štefánikovi na margo výstavy

Nadaný a cieľavedomý
Človek

plný elánu a úloh
Už od detstva
cítil a vedel
kam patrí
Vždy jasné
hviezdne túžby
zasiahli do dejín
venoval lásku
úctu pravde
aj život bral
stále vážne
Viac ako sto rokov
spí v horách
žil a umrel
ako svetoznámy
Slovák
Večná česť
jeho pamiatke

* * *

Pavol Beňo

O realizovaní putovnej výstavy o M. R. Štefánikovi sme informovali jej iniciátora a autora **MUDr. Petra Ondruša**, ktorý na adresu Slovenskej samosprávy Budapešti poslal nasledujúci pozdrav:

„Som nesmierne potešený, že sa Vám podarilo splniť predsavzatie a vo všetkých naplánovaných miestach predstaviť výstavu o živote M. R. Štefánika. Bez váhania môžem potvrdiť, že naše spoločné snaženie bolo najúspešnejšou a najširšou prezentáciou výstavy. Ešte raz Vám veľmi pekne ďakujem za spoluprácu. V správe som sa tiež dočítal, že výstava prispela k rozšíreniu vedomostí, čo bolo jedným z jej najdôležitejších poslání popri posilnení vlasťenectva a spolupatričnosti.“

Milan Rastislav Štefánik – osobnosť s osobitným čarom

Dovoľte mi, aby som svoj príhovor začala slovami Štefánika (1880 – 1919) z roku 1912, ktoré krásne vystihujú jeho osobnosť a zdôrazňujú jeho úzky citový vzťah k svojmu národu: „*Budem pracovať, chcem byť človekom skutočným, chcem účinkovať v národe mojom, ktorý som nikdy neprestal milovať.*“

Stal sa uznávaným slovenským vedcom, astronómom, diplomatom, politikom, vojenským generálom, letcom, organizátorom československých légii vo Francúzsku, Rusku a Taliansku – bol považovaný za jednu z najvýznamnejších a najvplyvnejších osobností v dejinách slovenského národa. Mal najväčšiu zásluhu na formovaní česko-slovenského zahraničného odboja počas prvej svetovej vojny. Až Štefánikovým vstupom do česko-slovenského odboja sa pôsobenie predstaviteľov českej emigrácie, obmedzujúce sa na informačno-propagačné akcie, dostalo na vyššiu, diplomatickú úroveň. V roku 1918 sa stal s T. G. Masarykom a Edvardom Benešom spoluzakladateľom prvej Československej republiky. Bol podpredsedom Československej národnej rady, ministrom vojny v Dočasnej vláde československej a následne aj v novovzniknutej ČSR.

Vyrastal síce v biednom prostredí, ako šieste dieťa evanjelického farára, ale bol už od detstva obklopený slovenskými knihami a časopismi – jeho otec, oduševnený slovenský národovec a vzdelanec Pavol Štefánik, mal totiž doma bohatú knižnicu a aj touto cestou sa snažil vychovávať svoje deti. Aby mohol študovať na strednej škole, musel sa dôkladne naučiť po maďarsky, preto ako deväťročný odišiel do Šamorína, aby sa pripravil na strednú školu. Stredoškolské štúdium začal na evanjelickom lýceu v Prešporke. Štefánik študoval s výborným prospechom, no po troch rokoch odišiel do Šoprone a neskôr do Sarvaša. Síce s tunajšími profesormi a žiakmi pomerne dobre vychádzal, v roku osláv tisícého výročia príchodu

Maďarov do Karpatskej kotliny v roku 1896 sa dostal do konfliktu s niektorými maďarskými spolužiakmi. Tí ho chceli prehodiť cez zábradlie na balkóne poschodovej budovy a vyhrážali sa mu, že ho zhodia dolu, ak nezaženie na slávu Ľudovíta Kossutha. Milan sa, prirodzene, nezľakol. Nakoniec ani oni svoju vyhrážku neuskutočnili. Mal byť vylúčený zo školy, no zastal sa ho celou svojou autoritou riaditeľ Július Benko a profesor matematiky Alfréd Neumann. Najmä posledný rok (1898) v Sarvaši bol pre Milana úspešný, pretože mu za mimoriadnu usilovnosť udelili Telekiho štipendium vo výške 70 zlatých. U niektorých profesorov bol vraj taký obľúbený, že ho pozývali aj na obed.

Spisovateľka Hana Ponická v publikácii *Milan Rastislav Štefánik - hrdina* dotvára obraz jeho sarvašského pobytu ďalšími zaujímavými faktami: „*Tu sa cítil Milan zo všetkých lýceí najlepšie. Tu sa rozvíjajú jeho vlohy. Profesori matematiky a fyziky vyhlasovali, že takého matematika, akým bol Štefánik, ešte na sarvašskom gymnáziu nebolo. V Sarvaši začal prejavovať už i sústredený záujem o astronómiu. Vtedy mu strýko daroval prvý primitívny ďalekohľad. Trochu si ho zdokonalil a pozoroval ním hviezdy, najradšej počas prázdnin doma z koryny starej moruše pred farou.*“

Po maturite ho hneď prijali na České vysoké učení technické v Pra-

he, odkiaľ prešiel v roku 1900 na Karlovu univerzitu, kde študoval astronómiu, fyziku, optiku a filozofiu. Cieľom Štefánikovho pôsobenia sa stal Paríž. Postupne sa zaradil do parížskeho vedeckého sveta. Počas prvej svetovej vojny nastúpil do vojenskej leteckej školy v Chartres, kde získal diplom pilota, v hodnosti podporučíka nastúpil v roku 1915 na západný front. Počas vojny už ako generál vykonal viacero diplomatických ciest do Ruska, Talianska, do USA a Tokia buď sám, alebo spolu s T. G. Masarykom.

Dňa 4. mája 1919 nastúpil na letisku Campoformido pri Udine do lietadla sprevádzaný dvoma talianskymi letcami. Cieľom jeho cesty bolo letisko vo Vajnorochoch pri Bratislave. Lietadlo však nepristálo. Keď sa už blížilo k miestu pristátia, náhle sa zrútilo neďaleko Ivanka pri Dunaji. Na záver by som citovala myšlienky vybraných osobností, ktoré boli svedkami jeho pôsobenia:

T. G. Masaryk: „*Každý, kto s ním mal príležitosť spolupracovať, vie, aký vzácny človek odišiel nielen nám, ale i Francúzsku, ba i celému svetu.*“

C. Flammarion: „*Bol nadaný neúnavnou činorodosťou, energický, schopný zotrvať na vrchole Mont Blancu niekoľko dní a aj niekoľko týždňov, živiak sa čímkoľvek, dokázal nespáť a splniť všetky úlohy, nepochybovať o ničom, hoci sa mu jeho zdravie zdalo príliš krehké; generál minister Štefánik ostane v našich spomienkach typom muža celkom výnimočného.*“

Š. Osuský: „*Keď si tak na Štefánika spomínam, vynára sa mi pred očami titan mytológie gréckej Prometheus.*“

* * *

Príhovor odznel na vernisáži výstavy M. R. Štefánik v aule Slovenského gymnázia, základnej školy, materskej školy a žiackeho domova v Békešskej Čabe 11. októbra 2019. Výstava sa uskutočnila v spolupráci so Slovenskou samosprávou Budapešti a neziskovou organizáciou „Spolu – Together“ (Edmonton, Kanada).

Kristína Szudová

V predvianočnej Bratislave

Posledný novembrový víkend sa slovenskí poslanci II. obvodu Budapešti na čele s predsedníčkou **Lubomírou Fallerovou** vybrali do hlavného mesta Slovenska. Pôvodne dohodované stretnutie s pracovníkom Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí **Ludovítom Pomichalom** museli z objektívnych dôvodov odložiť na neskorší termín, ale neformálny rozhovor s **JUDr. Pavlom Siváčkom** sa im podarilo absolvovať. K rokovaniu došlo z iniciatívy slovenskej samosprávy a dôvodom bolo informovať sa o zmenách v slovenskej legislatíve

týkajúcich sa krajanov a slovenských štátnych občanov s trvalým pobytom mimo územia Slovenska. Obe strany sa dohodli, že JUDr. Siváček poskytne občanom, ktorí sa obrátia o pomoc na slovenský volený zbor II. obvodu, poradenské služby.

Popri práci si poslanci našli čas zoznamovať sa s krásami predvianočnej Bratislavy. Malebné centrum mesta sa až do neskorých nočných hodín priam hemžilo návštevníkmi vianočných trhov. Na námestiach stáli zoradené stánky s ľudovoumeleckými výrobkami, typickými slovenskými

jedlami a nápojmi, zo všetkých strán zneli vianočné melódie a na Hviezdoslavovom námestí, kúsok od pôvodnej budovy Slovenského národného divadla, sa konali koncerty populárnej i ľudovej hudby.

Po náročných prechádzkach dobre padlo posediť si vo vyhrievaných terasách reštaurácií a sledovať ruch okolo stánkov. Tri dni v srdci predvianočnej Bratislavy boli vynikajúcou prípravou nielen na blížiacu sa sviatky, ale aj na decembrovú bilanciu zboru.

ŠK

Mimoriadne zasadnutie Kruhu Komlôšanov

V Dome národností mestskej časti Zugló sa 4. decembra konala mimoriadna členská schôdza *Kruhu priateľov Slovenského Komlóša*. Úlohou mimoriadneho zasadnutia bolo zvoliť dvoch delegátov na valné zhromaždenie Únie slovenských organizácií v Maďarsku, ktorej členom je aj spolok priateľov Slovenského Komlóša. Valné zhromaždenie Únie sa uskutočnilo 7. decembra v Dudinciach na Slovensku.

Predsedníčka **Alžbeta Hollerová Račková** informovala prítomných

o aktivitách Kruhu a pozvala ich na posledné tohoročné podujatie, na prezentáciu nového vydania poviedok člena spolku **Istvána Gábora Benedeka** Komlôšska tóra.

Mimoriadne zasadnutie počilo svojou prítomnosťou aj nové vedenie mesta, zvolené v komunálnych voľbách 13. októbra – primátor **Zoltán Zsura** a predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy **Zuzana Lauková**. Obaja informovali prítomných o svojich plánoch, ktoré mienia realizo-

vať v prospech mesta a jeho obyvateľov.

Po skončení mimoriadnej schôdzy nasledovalo predvianočné stretnutie, ktoré usporiadala Slovenská samospráva XIV. obvodu, spojené s ochutnávkou chýrnej komlôšskej špeciality – parených buchiet. Kvasienky, a či po komlôšsky kvasienke, posypané makom, orechmi, škoricovým cukrom či syrom, pripravila partia šikovných komlôšskych kuchárov.

Anna Istvánová

Oslavy zrodu Katolíckych novín

Vo štvrtok 7. novembra, presne v deň, keď pred 170. rokmi v Pešti po prvý raz uzreli svetlo sveta Katolícke noviny, usporiadal Slovenský spolok Identita v spolupráci so slovenskými samosprávami V., VIII. a XI. obvodu Budapešti spomienkové podujatie venované tejto udalosti. Do hlavného mesta Maďarska pri tejto príležitosti pricestovali terajší šéfredaktor novín **Igor Hanko**, vedúca členského oddelenia Spolku sv. Vojtecha v Trnave **Slávka Nádaská** a archivár spolku **Tomáš Čmehil**. Delegácia zo Slovenska najprv prešla miestami, kde kedysi žili a pôsobili zakladatelia novín. Sprevádzali ju kulturologička **Anna Kováčová** a predsedníčka Identity **Karola Klauszová**.

Hold zakladateľovi Katolíckych novín **Šimonovi Klemповi**, ktorý onoho času pracoval v trojjazyčnej slovensko-nemecko-maďarskej mestskej časti Jozefov, vtedy stredisku Slovákov žijúcich v hlavnom meste Uhorska, vzdali kladením vencov k jeho pamätnej tabuli v Kostole sv. Jozefa. Tu sa v roku 1799 slávila prvá trojjazyčná svätá omša. V tomto období sa ulica za kostolom nazývala Slovenská. (Dnes Tavaszmező.) Na pietnom akte boli okrem hostí zo Slovenska a vedenia Identity prítomní aj poslanci volených zborov V., VIII., a XI. obvodu Budapešti. Kultúrny program zabezpečili žiaci Katolíckej základnej školy sv. Jána z Dabašu-Šáre krásnym spevom.

Podujatie pokračovalo pamätným sympóziom v Slovenskom inštitúte, kde šéfredaktor Katolíckych novín **Igor**

Hanko oboznámil prítomných so štruktúrou novín, Slávka Nádaská s činnosťou Spolku sv. Vojtecha a archivár Tomáš Čmehil s históriou novín a spolku.

My prinášame krátky prehľad z vyštúpenia kulturologičky **Dr. Anny Kováčovej**, ktorá zasadnutie otvorila.

– Postavenie metropoly hlavného mesta Uhorska je zaujímavé nielen z národnostného, ale aj zo spoločenského hľadiska. Pešťbudín, a neskôr po zlúčení troch miest Budapešť, mal v 19. storočí typický multietnický ráz. Periodiká a knižné publikácie sa vydávali v nemeckom, srbskom, slovenskom, rumunskom a chorvátskom jazyku. Dvojjazyčné plagáty divadelných programov, koncertov, robotníckych demonštrácií a iných aktivít poukazujú na existenciu rôznych národov žijúcich v hlavnom meste.

Za jedno storočie, medzi rokmi 1810 a 1910, sa počet obyvateľstva Pešťbudína zvýšil viac ako desaťnásobne: zo 60 250 na 880 371. Je ale pravda, že Pešťbudín ako uhorský „kotel národov“ sa z multietnického mesta menil behom storočia na maďarské. V polovici 19. storočia tvorili väčšinu obyvateľov Nemci, Maďarov bolo len 36 %. Podľa oficiálnych údajov žilo na začiatku 60. rokov 19. storočia v Pešti o. i. 40 000 Nemcov, 30 000 Maďarov, 15 000 Židov, 8000 Slovákov a 600 Srbov.

Mesto bolo vďaka rozvoju priemyslu prítiažlivým miestom. Povedané slovami J. Palárika: „každý Slováč, najmä vycvičenější, ktorý je tuná usilovný, rozvažný, ...statočne tuná i s čelad'ou vyži-

je, a často za pár rokov i zbohatne.“

Ku koncu prvej polovice 19. storočia tu výrazne ožil slovenský duch. Za čias Šimona Klempu či Jána Palárika sa v Pešti vytvorili inštitúcie a vydavateľstvá, ktoré do mesta prilákali aj inteligenciu – kňazov i redaktorov. Tieto časy boli pozoruhodným obdobím slovenského politického a duchovného života. Vychádzali tu rôzne politické, cirkevné, literárne a zábavné časopisy a noviny, ďalej kalendáre a almanachy, aby upevňovali nielen vlastenecké čítanie tu žijúcich Slovákov, ale aj používanie jazyka.

Konfesionálny, spoločenský a kultúrny život budapeštianskych Slovákov sa koncentroval predovšetkým na predmestiach Pešti, a to v častiach Terézín a Jozefov. Tento trend – konkrétne v Jozefove – potvrdzujú aj Katolícke noviny na začiatku 50. rokov: „Už sú tuná celé ulice a kolónie čisto slovenské.“ V 19. storočí predovšetkým v VIII. obvode sa nachádzali aj slovenské inštitúcie a združenia rôzneho zamerania, ktoré znamenali určité spojo medzi obyvateľstvom slovenskej národnosti, ako aj farnosti, kde sa rozvíjali slovenské aktivity.

Vďaka nariadeniam ostrihomského arcibiskupa Alexandra Rudnaya (1819 – 1831) mohli slovenskí katolíci v Pešti navštevovať slovenské bohoslužby v Jozefove v Kostole sv. Jozefa a v takzvanom vnútornom meste u františkánov. Okolo Kostola sa potom postupne vytváralo centrum Slovákov katolíckeho vierovyznania. Kostol sv. Terézie z Avily v VI. obvo-

de postavili v roku 1809. V tomto pôvodne nemeckom chráme práve za Klemповých čias sa slúžili aj slovenské sväté omše, a to od 25. februára 1870, od Veľkonočnej nedele. Omše sa konali v nedeľu a vo sviatok okrem maďarčiny a nemčiny aj v slovenčine. Ich zavedenie vyvolalo veľkú aktivitu u časti slovenských veriacich. V tomto kostole pôsobil aj katolícky kaplán Ján Palárik (1822 – 1870), ktorý najväčšiu pozornosť venoval slovenským katolíckym veriacim. Cieľom Palárika bolo zlepšiť cirkevné, národné a sociálne postavenie Slovákov. Práve spomínané dve farnosti sú späté s aktívnejším slovenským náboženským životom a s pôsobením slovenských rímskokatolíckych kňazov a redaktorov Šimona Klempu a neskôr Jána Palárika.

Na území Pešťbudína, vrátane Starého Budína, účinkovalo viacero duchovných slovenského pôvodu, ktorí sa tu kratšiu či dlhšiu dobu zdržiavali v 50. rokoch 19. storočia. V rámci svojich cirkevných povinností zabezpečovali aj starostlivosť o slovensky hovoriacich veriacich a snažili sa o rozvoj slovenských robotníkov. V 50. rokoch nastáva medzi slovenskou intelektuálnou elitou v Pešťbudíne i generáčna výmena. Staršiu generáciu (ako J. Kollár, M. Hamuljak) nahrádza nová nastupujúca katolícka generácia reprezentovaná Jánom Palárikom, Andrejom Radlinským, Jozefom Karolom Viktorinom a Šimonom Klempom.

Aj vďaka Slovákom, katolíckym duchovným v Pešťbudíne, konkrétne kaplánovi Š. Klempovi (1811 – 1903),

vyšli 7. novembra 1849 prvé slovenské cirkevné katolícke noviny v Uhorsku. Š. Klempu vysvätili za rímskokatolíckeho kňaza v roku 1837 práve v Kostole sv. Jozefa. Náboženský spisovateľ, zakladateľ a prvý zodpovedný redaktor Katolíckych novín v rokoch 1850 – 1854 stál na čele farnosti sv. Jozefa. Klempa vo farnosti sv. Jozefa spôsobil 17 rokov a v roku 1854 sa presunul do farnosti sv. Terézie, kde zostal do roku 1886. Usiloval sa, aby Slováci mali vlastné knihy a časopisy, ktoré by posilňovali ich vieru a pomohli im zachovať si rodný jazyk a národnú svojbytnosť.

Prvé číslo Katolíckych novín vyšlo s podtitulom „pre obecný ľud“. Tieto noviny vychádzali s týždňovou periodicitou a vo veľmi skromnej úprave a rozsahu. Prvým vydavateľom Katolíckych

novín bol peštiansky Spolok na rozširovanie dobrých a lacných kníh a od 11. čísla (roku 1854) Spolok sv. Štefana. Každá farnosť bola povinná predplatiť si tieto noviny. Katolícke noviny urobili obrovský kus práce aj v jazykovej oblasti. Začali síce vychádzať v bernolákovčine, ale už od roku 1851 vychádzali v spisovnej slovenčine. V roku 1852 redigovanie novín prebral J. Palárik, ktorý bol v rokoch 1851 – 1862 kaplánom vo farnosti sv. Terézie. Noviny zmenili aj podnadpis na „pre dom a cirkev“. Nakoniec sa Katolícke noviny dostali do Budína, do farnosti sv. Anny, totiž od 1. júla do 30. novembra 1855 redigoval noviny Andrej Radlinský, kňaz, redaktor, vydavateľ a zakladateľ Spolku sv. Vojtecha. Tento spolok potom v roku 1871 prevzal aj vydávanie Katolíckych novín. Od VIII. ročníka (1857) mali noviny názov Cyrill a Method. Časopis v tejto podobe vychádzal v Budíne do roku 1861.

Šimona Klempu a Š. Moyzesa pripomínajú pamätne tabule v kostole sv. Jozefa a Jána Palárika a Klempu v kostole sv. Terézie z Avily. Pri príležitosti 150. výročia vzniku Katolíckych novín vedenie Slovenskej samosprávy VIII. obvodu posvätilo pamätnú tabuľu katolíckeho farára a redaktora Katolíckych novín Š. Klempu na Námestí Mihálya Horvátha č. 7, na budove terajšej farnosti Kostola sv. Jozefa, – *dozvedeli sa účastníci osláv zrodu Katolíckych novín v Budapešti od kulturologičky Dr. Anny Kováčovej.*

AK

Foto: LG, EN a LF

Pri pamätných tabuliach významných Slovákov

Žiaci vyššieho stupňa základnej školy a študenti gymnázia budapeštianskej slovenskej školy si kladením vencov k pamätným tabuliam Slovákov žijúcich a pôsobiacich v XIII. obvode pripomenuli významných predstaviteľov slovenskej komunity v hlavnom meste.

Ich prvá zastávka bola pri pamätnej tabuli *pltníkov*, ktorú – podobne ako všetky ostatné, ktoré vyhľadali – dala osadiť Slovenská samospráva XIII. obvodu Budapešti. Slovenskí pltníci zo severných oblastí niekdajšieho Uhorska nielen privádzali do hlavného mesta drevo na výstavbu budov a iné tovary, ale keďže sa tu, na peštianskom brehu Dunaja, mnohí aj

usadili, patrili medzi zakladateľov tejto mestskej časti. Nasledujúca pamätaná tabuľa, ktorú navštívili, pripomína architekta, maliara a fotografa *Ivana Vydareného*, ktorý projektoval mnoho budov v Budapešti a na fotografiách

zvečnil veľa historických udalostí i osobností. V Lehelovej ulici vyhľadali žiaci slovenskej školy pamätnú tabuľu kováča a zvonolejára *Jozefa Pozdecha*, ktorého zvony a ním vynájdený spôsob ich upevnenia boli známe po celom svete. Okrem zvonov vyrábal nákovy, pluhy a poľnohospodárske nástroje. Posledná zastávka na ich prechádzke bola vo Farskom kostole sv. Ladislava, na výstavbe ktorého mal veľké zásluhy kanonik *Vojtech Uhlár*. Po skončení štúdií v Ostrihom najprv vyučoval náboženstvo v katolíckych školách v Budapešti, v roku 1908 ho vysvätili za farára a od roku 1916 slúžil v tomto kostole.

Dora Vogyeraczká a Andrej Havas

Zďaleka a zblízka

Pod týmto názvom Spolok Slovákov z Maďarska s podporou mesta Galanta pripravil v Dome Matice slovenskej v Galante 23. novembra stretnutie k pripomenutiu si 20-ročnej spolupráce medzi partnerskými mestami Galanta a Slovenský Komlôš, ale aj obnove zmluvy pre ďalšie obdobie.

Vzťahy medzi týmito mestami nesú so sebou pečať osobitej histórie spred viac ako 70 rokov, keď mnohí obyvatelia Slovenského Komlóša, ale aj priľahlých dolnozemskej osád, našli svoj nový domov vo vlasti svojich predkov, predovšetkým v Galante a jej okolí. V porovnaní s inými partnerskými vzťahmi majú väzby špecifický, historický, rodinný a občiansky rozmer, založený na ľudskej blízkosti, hoc ich delia stovky kilometrov. Je preto prirodzené, že sú spontánne, aktívne, žiadané a úprimné. Spolok má aktívny záujem a je podporovateľom týchto vzťahov na širokej občianskej úrovni, o čom svedčia mnohé výmenné podujatia v minulosti aj dnes prostredníctvom rôznych kultúrno-spoločenských akcií s účasťou folklórnych súborov, speváckych zborov, divadelných súborov, podujatí orientovaných na dolnozemskej básnickú a výtvarnú tvorbu, gastronómiu, rozvoj tradícií,

zvykov monotematických stretnutí s cieľom uchovávanie kultúrneho dedičstva predkov. Tohtoročné novembrové podujatie za účasti primátora Galanty *Petra Pašku*, predsedníčky Spolku Slovákov z Bulharska *Ing. Kataríny Koňarikovej, PhD.* a širokej verejnosti sa nieslo v znamení hodnotenia aktívneho života Slovákov na Dolnej zemi s osobitým zreteľom a dôrazom na Komlôš. Tak ako to vyplynulo zo slov predsedníčky spolku *Dr. Anny Pilárikovej*, popri každodennej práci žila Slovač vždy aktívnym životom, ktorý niesol v minulosti, ale i dnes, všetky znaky emancipačného národnokultúrneho a národnooborného úsilia v prostredí postupujúcej asimilácie. Z histórie, najmä z konca 19. a začiatku 20. storočia, je známe zakladanie rôznych spolkov, čo malo vplyv nielen na kultúrnu činnosť (ochotnícke divadlá, spevácke zbory, hudobné kapely – trubači, tamburáši, organizovanie priadok a pod.), ale v ich rámci sa koncipovali aj nároky na pestovanie kultúry a vôbec na sebaurčovací proces.

Slovenský Komlôš je dodnes významným centrom kultúrno-spoločenského života Slovákov na Dolnej zemi. Množstvo súborov pôsobiacich v na-

šom partnerskom meste sme už mali možnosť vzhliadnuť aj v Galante pri rôznych príležitostiach. Na znak úcty k svojim predkom sme položili veniec k pamätníku reemigrácie Slovákov z Maďarska do bývalého Československa v r. 1947, ktorý sa nachádza pred Domom Matice slovenskej. S veľkým záujmom si prítomní vypočuli informáciu *Ing. Eubomíra Kmeťa* o odkrývaní zabudnutej minulosti cez rodostromy. Skupina dobrovoľníkov si totiž predsavzala, že spracuje zaujímavé matričné údaje v Slovenskom Komlóši. Práce na naindexovaní matrik Slovenského Komlóša sú sfinalizované a materiál zahŕňa obdobie od roku 1746, teda od jeho vzniku. Informácia o úspešnosti práce sa stretla s veľkým záujmom.

Stretnutie skrášlil svojim hudobným programom Mládežnícky dychový orchester Trubadúri. Bodkou za úspešným podujatím bola ochutnávka dobrôt a špecialít, ktoré pripravili členovia spolku a ktoré sa v mnohom podobali tým na Dolnej zemi. Ako inak, nechýbala ani chutná a vždy vzácna „klbáska“ a ľudské a milé slovo tých, ktorí sa vždy radi stretnú.

PaedDr. Anna Piláriková,
predsedníčka Spolku Slovákov
z Maďarska

Po stopách liptovských murárov

Koncom júna 2019 sa niekoľkočlenná skupina mladých dobrodruhov z Dolného Hýb vybrala „na skusy“ po vzore svojich pracovitých predkov, ktorí v minulých storočiach chodievali na Dolnú zem za zárobkom.

Jedným z takýchto najvyhláďavanejších miest bola Budapešť, kde zruční remeselníci nielen z Liptova zanechali neprehliadnuteľnú stopu na miestnej architek-

túre. Okrem slovenských robotníkov v maďarskej metropole pôsobili aj naši významní kňazi, spisovatelia a básnici ako Alexander Rudnay, Štefan Moyzes, Ján Palárik, Daniel M. Bachát, Andrej Radlinský, Ferdinand Juriga, Ján Kollár; architekti Michal M. Harminc, Ján N. Bobula; sochári Vavrinc Dunajský, Ján Fadrus, Jozef Damko, Alojz Štróbl; maliari Július Bencúr, Július Štetka; bádatelia Jozef Petzval, Štefan A. Jedlík; poslanec Uhorského parlamentu a prvý predseda vlády Československa Milan Hodža, herečka Lujza Blahová a mnohí ďalší viac či menej známi vzdelanci, ktorých spoločenský prínos objavujeme doteraz.

Rýdza slovenčina zaznieva v Budapešti dodnes, tamojší Slováci sa aj v súčasnosti združujú do slovenských inštitúcií, spravujú slovenskú školu či v rámci slovenských spolkov organizujú hodnotné kultúrne podujatia, ktoré úrovňou nezaostávajú za tými „našimi domácimi“ a nie je výnimkou, ak ich miestami aj prevyšujú.

Miestni Slováci zároveň udržiavajú povedomie o slovenských stopách v Budapešti alebo jednoducho o slovenskej Budapešti, ako v roku 2016 nazval Ladislav Petro svoju knihu

mapujúcu slovenskú identitu v meste. Aj tá nám bola vodidlom pri krátkej prechádzke po VIII. obvode zvanom Jozefov, kde sa nachádza kostol sv. Jozefa, pri ktorom v roku 1849 začali vychádzať Katolícke noviny a aj dnes sa tam každú prvú nedeľu v mesiaci konajú slovenské sväté omše. Ale neobišli sme ani evanjelický kostol na Deákovom námestí, kde 30 rokov pôsobil Ján Kollár.

Tentoraz nás však do Budapešti nevedla túžba po zárobku, ani pravidelné pozvanie Slovenskej samosprávy VI. obvodu na Tereziánske hody, ale bádanie po historických prameňoch viažucich sa k osudom bývalého kráľovského mestečka Hybe.

Za týmto účelom sme navštívili Maďarský národný archív a Széchenyiho knižnicu v Budíne, ako aj študovňu oddelenia rukopisov a starých tlačí Maďarskej akadémie vied na peštianskej strane; na štúdium nám tam predložili listinný materiál starý niekoľko storočí. Okrem bohato zdobeného interiéru spomínaných inštitúcií v študovni oddelenia rukopisov a vzácných tlačí našej zvedavej pozornosti neunikla reprodukcia portrétu renesančného básnika Bálinta Balaszu, ktorý hoci u svojich poddaných na

Liptove možno nezanechal veľa láskavých spomienok, zanechal však výraznejšiu stopu v maďarskej ľúbostnej poézii.

Bonusom pobytu bola návšteva Národnej galérie, ktorá ukrýva vzácnu zbierku gotických oltárov zo Slovenska, ktoré sa do Budapešti premiestnili kvôli celoštátnym výstavám koncom 19. storočia. Medzi exponátmi sa ukrývajú o. i.

monštrancia zo Spišskej Novej Vsi, oltár z dnes už zatopenej obce Liptovská Mara, Liptovského Ondreja či najväčší vystavený „kúsok“ – krídlový oltár zo Sabinova.

Počas pobytu našu skupinu sprevádzal pán Pavol Beňo, miestny znalec a podpredseda Slovenskej samosprávy Budapešti. Vďaka nemu sa nám podarilo získať požadované informácie k historickému výskumu. Pod jeho vedením sme aspoň „z rýchlika“ spoznali slovenské stopy v Budapešti.

Krátkosť pobytu skupine neumožnila pozrieť si ďalšie architektonické stopy Liptákov v Budapešti, akými sú diela cisárskeho sochára Alojza Štróbľa z Frišfajera pod Vachtarovou pri Kráľovej Lehote, skvosty svetového dedičstva vrátane vily Jána Nepomuka Bobulu na Andrassyho triede, či domy, v ktorých bývali spoločensky vplyvní Slováci. Napriek naplneným bádateľským cieľom, povzbudení záujmom a podporou slovenskej komunity, sme z Budapešti odchádzali so zámerom navštíviť metropolu Maďarska opäť a posilniť vzájomné vzťahy s krajanmi aj prostredníctvom akademickej činnosti.

*Milan Jurčo,
člen bádateľskej skupiny*

Časopis *Budapeštiansky Slovák* je fórom Slovákov žijúcich v hlavnom meste. Uverejnené materiály vyjadrujú preto v prvom rade mienku autorov. Naším zámerom je rešpektovať právo iných na vyjadrenie vlastného názoru, pričom v žiadnom prípade neposkytujeme priestor materiálom porušujúcim ľudskú dôstojnosť a práva iných.

Redakcia BS

Slovenská samospráva Budapešti

Edita Hortiová
predsedníčka

Pavol Beňo
zástupca predsedníčky

Levente Galda
Rozália Papová Polereczká
Júlia Szabová Marloková
Zuzana Szabová
Monika Szelényiová

Sekretárka:
Eubomíra Fallerová

Adresa SSB:
Akadémia ul. 1, Budapešť 1054
Telefón: 374-0635
E-mailová adresa:
ssambp@gmail.com

Redakcia

Eubomíra Fallerová
šéfredaktorka

Vlasta Zsákaiová
jazyková redaktorka

Edita Hortiová
Pavol Beňo

Nová publikácia o krajaanskej problematike

Analýza starostlivosti Slovenskej republiky o Slovákov žijúcich v zahraničí z pohľadu Matice slovenskej a odborníkov na krajaanskú problematiku z Chorvátska, Čiernej Hory, Poľska a Srbska.

Dopyt po posilnení, lepšom plánovaní, cieľavedomejšej politike v oblasti starostlivosti SR o krajanov (nielen v zmysle činnosti Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí) je neustále prítomný a silný na všetkých oficiálnych i neoficiálnych fórach krajanov.

Na zasadaní poradného orgánu Matice slovenskej pre krajaanskú problematiku – *Rady pre Slovákov žijúcich v zahraničí pri MS*, ktorú tvoria zástupcovia z Čiernej Hory, Srbska, Poľska, Chorvátska, Českej republiky, Francúzska, Kanady, Maďarska, Švédska, Rumunska, Ukrajiny, ÚSZZ a SZSZ – odznela požiadavka na vypracovanie analýzy starostlivosti SR o Slovákov žijúcich v zahraničí. Po odkonzultovaní projektu a jeho účasti na ňom prejavili záujem pripraviť čiastkové štúdie odborníci z MS a Čiernej Hory, Poľska, Chorvátska a Srbska, ktorí vytvorili výskumný tím. Projekt mal ambíciu aspoň čiastkovo analyzovať danú starostlivosť a priniesť odporúčania pre prácu subjektov so sídlom na Slovensku, ktorým zákon vymedzuje starostlivosť o Slovákov žijúcich v zahraničí.

Cieľom tejto analýzy bolo nielen podrobne rozobrať systém podpory Slovenskej republiky voči krajanom, ale porovnať ho aj so systémom v iných európskych štátoch. Takto vznikol súbor odporúčaní a návrhov pre činnosť SR v tejto oblasti, ktorý poskytuje bázu návrhov na zefektívnenie podpory krajaanskej problematiky na základe výsledkov bádania expertov podľa zvolenej témy a ich osobnej praxe.

Na tvorbe štúdií pracovali dlhoroční odborníci na krajaanskú problematiku, a to predseda Čiernohorsko-slovenského priateľstva **Michal Spevák**, ktorý sa zaoberal stavom krajanov v Čiernej Hore, projektmi zameranými na ich podporu a zhodnotil starostlivosť SR o tamojších krajanov. Riaditeľka Slovenského kultúrneho centra v Našicich a šéfredaktorka krajaanskeho periodika *Prameň* **Sandra Kraljová Vukšičová** ponúkla rozsiahly rozbor inštitúcií, s ktorými krajanovia v Chorvátsku spolupracujú a porovnávala ho s podobnými inštitúciami Chorvátskej republiky. Predsedníčka Miestnej organizácie Matice slovenskej v Báčskom Petrovci a predsedníčka RSZZ pri MS **Katarína Melegová-Melichová** spracovala starostlivosť o krajanov najmä z pohľadu inštitúcií, ktoré ich podporujú finančne a porovnávala ich so systémom Srbska, historička a redaktorka krajaanskeho periodika *Život* **Milica Majeriková-Molitorisová** ponúkla veľmi rozsiahlu a detailnú výskumnú prácu. Zamerala ju na mnohé inštitúcie, ktoré Slovákom v Poľsku pomáhajú, so zhodnotením ich činnosti a odporúčaniami. Inšpiratívnym a veľmi podnetným čítaním je kapitola starostlivosti Poľska o Poliakov žijúcich v zahraničí. Riaditeľka Krajaanskeho múzea MS, autorka projektu a jeho koordinátorka **Zuzana Pavelcová** pripravila rozbor starostlivosti SR o krajanov z pohľadu Matice slovenskej a zostavila syntetické odporúčania a závery z analýz.

Zborník vydala Matica slovenská, tlač zabezpečil Spolok Slovákov v Poľsku, grafické spracovanie pripravila **Eva Koziolová**, o korektúru sa postarala **Eva Čulenová** z Vydavateľstva Signis, grant finančne podporilo Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR.

Zuzana Pavelcová

Štrbské pleso v Budapešti?

Prečo nie? Ak sa teda uspokojíme s výstavnou knihou o Štrbskom plese a jeho okolí, ktorej slovensko-maďarskú verziu predstavili v polovici novembra v Slovenskom inštitúte v Budapešti. My sa však s tým neuspokojíme, oslovíme až fanatického maďarského milovníka Vysokých Tatier, ale aj maliara, ktorý pomaly už nemaľuje nič iné, len tatranské končiare. No a povieme si niečo aj o Ludovítovi Markušovskom, lekárovi z 19. storočia, ktorý je v Maďarsku určite známejší ako na Slovensku, pritom sa narodil v Štrbe...

Bohato ilustrovanú knihu Štrbské pleso a jeho okolie, alebo ak chcete „A Csorba-tó és környéke“, predstavili v Slovenskom inštitúte v rámci celkovej prezentácie Vysokých Tatier pred zimou. Poslucháčstvo, zväčša predstaviteľia maďarských cestovných kancelárií alebo novinári z oblasti turizmu, s obdivom registrovalo napríklad – vtedy ešte div nie tajnú – informáciu, že na Hrebienu už-úž dostávajú z ľadu parížsky Notre Dame... Hostiteľka podujatia, zástupkyňa slovenského turizmu v Budapešti **Soňa Jelinková** na túto tému uviedla:

– Ako obyčajne, koncom novembra začíname propagovať slovenskú zimu v Maďarsku. Pri tej príležitosti prichádzajú k nám Tatranci z Vysokých a Nízkych Tatier, pochopiteľne, aj z Donovalov, teda z lyžiarskych stredísk, ktoré sú blízko hraníc s Maďarskom, aby dostupnosť bola čo najlepšia. Toto sú obľúbené strediská maďarskej klientely, ktorej je z roka na

rok viacej.

Azda najznámejší milovník našich Tatier, maďarský televízny komentátor a organizátor lyžiarskych pretekov i zájazdov na Slovensko **Viktor Klausmann** si v súvislosti so Štrbským plesom spomína v prvom momente na niekdajšie preteky v rámci Tatranského pohára, na ktoré chodili ešte ako deti s rodičmi a kamarátmi z Matry, kde bývali. Pre lyžiarov v socialistickom tábore to bolo vrcholové podujatie.

– Najdesivejší zážitok mám z mája 2005, z „veterného cunami“, po ktorom sme s družinou kamarátov z Maďarska pomáhali odstraňovať škody, vyčistiť turistické chodníky, aby boli už v lete bezpečné pre turistov, – dodáva V. Klausmann.

Namiesto rozprávania o Vysokých Tatrách naše veľhory maľuje **István Katona**, inak lekár a chirurg. Má už vyše 100 malieb, zväčša končiarov.

Jeho netajeným zámerom je prilákať k nim ešte viac Maďarov.

– Tie divoké štíty, ktoré sú v Tatrách, sú takmer jedinečné na celom svete, – hovorí maliar. – Sú krajšie ako Alpy, ak tam nie som, zápasím vždy s túžbou sťaby po domove.

Jeden z autorov knihy, ktorá sa práve prezentuje, starosta Štrby **Michal Sýkora** vďačne a hrdo rozpráva maďarským kolegom:

– O Štrbskom plese sa vždy rozprávalo ako o atraktivitách – fotenie s medveďom, člňkovanie na jazere, ale poznať svoju históriu je dobré. Takže my sme sa zahĺbili od tých začiatkov vzniku Štrbského plesa až po súčasnosť.

Veru, Štrbské Pleso ako obec založil **József Szentiványi**, uhorský šľachtic, ktorý vlastnil tamojšie pozemky, práve pred dvesto rokmi. Z tých spoločných osobností je pre Štrbanov azda najznámejší **Ludovít Markušovský**.

– Maďari vnímali, že všetko bolo maďarské, keď to bolo uhorské... Nás to trocha aj nabudilo, a pri tom Markušovskom sme práve ukázali, že nebol Maďar, ale bol Slovák narodený v Štrbe, v rodine evanjelického farára. Na Slovensku si nevážime slovenské osobnosti, v Maďarsku je Markušovský hviezda. Na Slovensku nik nevie, kto je Markušovský, ale veď on je vynálezca nosového zrkadla, s ktorým sa stretávame pri krčnom vyšetrení u lekára. Som rád, že sa narodil v Štrbe, – zaklincoval tému Sýkora.

G. M. Papucsek

Odhalili pamätnú tabuľu Juraja Bielika

Slovenská samospráva XIII. obvodu Budapešti na čele so **Zuzanou Hollósyovou** 18. decembra, v Deň národnosti, odhalila pamätnú tabuľu venovanú slovenskému aktivistovi, národnostnému politikovi **Jurajovi Bielikovi**. Tabuľa je osadená pri vchode do domu na Taši ulici č. 70/A, ktorý bol jeho posledným bydliskom. Na slávnostnom akte sa zúčastnili popredné osobnosti nášho národnostného života, predstavitelia veľvyslanectva SR v Budapešti, Samosprávy XIII. obvodu a rodinní príslušníci J. Bielika – manželka **Anna**, vnučka **Nikolett Czintulová Kuruczová** a vnuk **Miklós Kurucz**.

Foto: EF a LN

Za finančnú podporu poskytnutú na vydanie nášho časopisu srdečne ďakujeme
Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Slovenskej samospráve VI. obvodu Budapešti.

Pri zostavovaní čísla sme čiastočne použili články a fotografie z Ľudových novín a webovej stránky www.luno.hu.

BUDAPEŠTIANSKY
SLOVAK

Časopis Slovenskej samosprávy Budapešti. Náklad: 1000 výtlačkov.
Za vydanie zodpovedá predsedníčka Slovenskej samosprávy Budapešti **Edita Hortiová**.
Adresa redakcie: 1054 Budapešť, Akadémia u. 1, tel./fax: 302-5117, e-mail: ssambp@gmail.com
Uzavierka čísla 20. decembra 2019.
ISSN 1416-6453. Tlač: CZEDE Kft., Budapešť

B U D A P E S T I SZLOVÁK

A FŐVÁROSI SZLOVÁK ÖNKORMÁNYZAT LAPJA
XXIV. ÉVFOLYAM 6. SZÁM 2019. DECEMBER

A Budapesti Szlovákok Napja

A fővárosban élő szlovákok legnagyobb ünnepi eseménye, a Budapesti Szlovákok Napja – Szlovák Karácsony, 2019. december 9-én délután került megrendezésre a Fővárosi Szlovák Önkormányzat székhelyének helyet adó Akadémia-utca épület színháztermében.

Az ünnepség műsorvezetői szerepét **Galda Levente**, a FSZÖ képviselője vállalta magára. A műsorvezető a több mint száz megjelent vendég üdvözlése után Patay **Jakubrafael** kapucinus szerzetest szólította a mikrofonhoz, aki örömmel mondott köszönetet azért, hogy szlovákok körében ünnepelhet. „*Boldog vagyok, hogy rátok találtam, mert nagyon sokáig kerestelek benneteket*“. Az történt ugyanis, hogy a szerzetes testvér az Akadémia-utcai címet keresve eltévedt. De átvitt értelemben is keresett bennünket. Budapestre érkezését követően már régen szerette volna felvenni a kapcsolatot az itt élő szlovák közösséggel, és ez alkalommal végül megtörtént a találkozás. Elmondta, hogy abban a kolostorban él, melyben

a XIX. század második felében tevékenykedő legtermékenyebb szlovák történetíró, **Sasinek František Vit'azoslav** is lakott. F. V. Sasinek az akkori magyarosító nyomás hatására elhagyta ezt a kolostort és a besztercebányai egyházmegyébe költözött, ahol az ottani papi szemináriumában kapott tanári állást. **Jakubrafael** szerzetes testvér karácsonyi imádságot mondott, majd azt kérte a jelenlévőktől, hogy használják a szlovák anyanyelvüket, attól függetlenül, hogy ki tudja-e fejezni magukat helyesen ezen a nyelven.

Az ígahirdetés után **Horti Andrásnéval**, a FSZÖ elnökével, **Hollerné Racska Erzsébettel**, az Országos Szlovák Önkormányzat elnökével és **Maxián Róberttel**, a Szlovák Köztársaság Budapesti Nagykövetségének tanácsosával együtt meggyújtották az adventi koszorú gyertyáit.

Immár hagyomány, hogy a karácsonyi ünnepség keretében kerül sor a Fővárosi Szlovák Önkormányzat egész éves tevékenységét bemutató beszámoló ismertetésére. Ezt a beszá-

molót **Horti Andrásné** elnök szlovák és magyar nyelven tartotta. Rámutatott, hogy a Fővárosi Szlovák Önkormányzat eseményekben gazdag, eredményes évet tudhat maga mögött. Sikerként megvalósítani az összes betervezett rendezvényt. Kiemelte, hogy a Határon-túli Szlovákok Hivatalának kiküldöttei a helyszínen ellenőrizték, hogy a FSZÖ szabályosan használta-e fel a 2017-ben a hivataltól kapott pályázati támogatásokat. Megnyugtató volt, hogy az ellenőrök nem tártak fel semmilyen hiányosságot.

A tárgyévben a FSZÖ által megvalósított egyik legjelentősebb rendezvény volt a nagy szlovák hazafi, **M. R. Štefánik** halálának 100. évfordulója alkalmából összeállított vándorkiállítás több helyszínen – a budapesti, a békéscsabai, a szarvasi és a tótkomlói szlovák iskolákban – történet bemutatása. (A kiállításról folyóiratunknak ebben a számában további részletes beszámolót olvashatnak.)

Horti Andrásné elnök bemutatta a Fővárosi Szlovák Önkormányzat új tagjait: **Szabóné Marlok Júliát**, **Szabó**

Zsuzsannát és *Szalényi Mónikát*. Megköszönte az önkormányzati testületből távozott képviselőknek: *Petro Lászlónak*, *Árgyelán Erzsébetnek* és *Fábián Évának* az önkormányzat tagjaként az elmúlt választási időszakban végzett munkáját. Külön köszönetet mondott *Hollósyné Sutyinszky Zsuzsannának* az önkormányzati választásokat megelőzően végzett szervező és mozgósító tevékenységéért, amelynek köszönhetően 16 fővárosi kerületben sikerült szlovák önkormányzati testületet alakítani. További két helyen, a XV. és a XVIII. kerületben létesültek szlovák önkormányzatok. A választási eredmények alapján a regionális szintű Fővárosi Szlovák Önkormányzat hét képviselővel látott munkához. Beszámolója végén *Horti Andrásné* elnök békés és örömteli karácsonyi ünnepeket, az elkövetkező esztendőben jó egészséget, sok örö-

met és boldogságot kívánt az egybeülteknek. (A FSZÖ 2019. évi tevékenységéről szóló beszámolót az önkormányzat www.bpslovaci.hu címen elérhető honlapján olvashatják.)

A Budapesti Szlovákok Napján két kitüntetés is átadásra került. *Hollerné Racska Erzsébet* kezéből *Szelényi Mónika* vette át a *Tessedik Sámuel díjat*, amely díjat az alapító magyarországi, romániai és szerbiai szlovák oktatást és művelődést támogató szervezetek a három országban tevékenykedő szlovák tanítók és tanárok legutóbbi, Békéscsabán megtartott találkozóján ítélték oda Szelényi Mónikának a magyarországi szlovák oktatásban végzett több évtizedes pedagógiai munkájának elismeréseként, s amelyet akkor a kitüntetett objektív okok miatt nem tudott átvenni. Szelényi Mónika szakmai tevékenységének méltatását a budapesti szlovák iskola

igazgató-helyettese, *Fray Rózsa* olvasta fel.

Az idén *Kápolnai Kázmér*, a Józsefvárosi Szlovák Önkormányzat korábbi elnöke érdemelte ki a *Budapesti Szlovákokért Díj* kitüntetését. (Folyóiratunk jelen számában külön olvasható a kitüntetett méltatása.)

A kitüntetések átadását ünnepi műsor követte. A budapesti szlovák iskola alsó tagozatos tanulói karácsonyi kolindákkal, *Puha Bernadett* gimnazista és *Kosár Bartalos Ágota* énektanár pedig duettet alkotva szép klasszikus énekszámokkal varázsoltak ünnepi hangulatot a színházterembe. Őket követte a *Pálinkás Péter* karnagy vezette budapesti *Ozvena Szlovák Kórus* fellépése.

A Budapesti Szlovákok Napja – Szlovák Karácsonya a terített asztal melletti baráti társalgással ért véget.

LF

A Budapesti Szlovákokért Díjjal kitüntetett

Kápolnai Kázmér méltatása

Kápolnai Kázmér szlovák felmenőkkel rendelkező szülők gyermekéként 1941. augusztus 12-én Mezőkövesden született. Iskolai tanulmányait a helyi általános iskolában és gimnáziumban végezte. Érettségi után Budapestre került, ahol finommechanikai műszerészként a MOM-ban dolgozott. Egy idő után pályát változtatott és tevékenységét az idegenforgalomban, az IBUSZ-nál, majd a Cooptouristnál folytatta.

1997-ben került kapcsolatba a budapesti szlováksággal. 1998-ban lett a Józsefvárosi Szlovák Önkormányzat képviselője és egyben az elnöke.

Mindig is foglalkoztatta a szlovákság története, mivel édesanyja egy árvai vászonkészítő (plátenkár) családból származott. Sokat foglalkozott a budapesti szlovákság, különösképpen a hajdan, a 19. század végén legnagyobb szlovák lakossággal rendelkező városrész, Józsefváros szlovákságának a múltjával. Mivel a józsefvárosi Horváth Mihály téri Plébániatemplomot a XVIII. században németek és a szlovákok építették, ahol csak német és szlo-

vák anyanyelvű hívők látogatták a szentmiséket, a régi szlovák hagyományokra alapozva kézenfekvő volt a szlovák nyelvű szentmisék újraindítása. Ezt az akkori plébánosnál kezdeményezte, aki kedvezően viszonyult ehhez a kéréshez. Több hónapos előkészület után 1999. szeptember első vasárnapján tartottál meg ez első szlovák nyelvű szentmisét. A fővárosban és környékén élő szlovák hívek azóta is minden hónap első vasárnapján összegyűlnek ebben a templomban, hogy anyanyelvükön hallgassák meg isten igéjét.

Kápolnai Kázmér több éven át folytatta a Józsefvárosban egykor tevékenykedett jeles szlovák személyiségekhez kötődő emlékhelyek feltérképezését, amelyeket a Józsefvárosi Szlovák Önkormányzat emléktáblákkal jelölt meg. Kezdeményezése alapján Budapesten tíz kétnyelvű emléktábla elhelyezésére került sor, amelyek az egykori Pest-Budán majd Budapesten tevékenykedő jeles szlovák személyiségek tartózkodási, illetve a korabeli szlovák intézmények működésének helyeit jelölik meg.

Jozef Viktorin katolikus pap, író, szerkesztő kiadó és mecénás halálának 125. évfordulója alkalmából Kápolnai Kázmér felvette a kapcsolatot a visegrádi városi önkormányzat illetékes munkatársaival, közös ünnepélyes megemlékezést és szimpóziumot javasolt ebből az alkalomból a magyar, illetve a szlovák köztudatban is kevésbé ismert Jozef Viktorinról. Azóta hagyományra váltak a magyarországi szervezett műemlékvédelem, valamint szervezett turizmus elindítója emlékének szentelt találkozók. Születésének 190. évfordulója alkalmából, 2012-ben magyar és szlovák kutatók, illetve történészek nagyszabású szimpózium keretében idézték fel Jozef Viktorin életét és munkásságát.

Kápolnai Kázmér további sikeres kezdeményezési közé tartoztak azok a Budapesti Szlovák Intézetben tíz éven át rendszeresen megtartott vitaestek, amelyeken magyar és szlovák történészek fejtették ki álláspontjukat nemzeteink közös történelmének kulcsfontosságú kérdéseitől.

MSZ